מלחמה בכאילו: הגיע הזמן להחליט מהו ניצחון

written by ד"ר אל"מ במיל' חנן שי | 15.06.2026

לאחר מלחמת לבנון השנייה, מבצע צוק איתן, מלחמת חמאס של 2023–2024 והמערכה מול איראן, ישראל ניצבת בפני מציאות שקשה עוד להתעלם ממנה: ארבע פעמים בתוך שני עשורים היא יצאה למלחמה ביוזמתה או בתגובה לאיום משמעותי, וארבע פעמים הסתיימה הלחימה מבלי שהושגו באופן מלא היעדים המדיניים שבשמם נפתחה.יש קצת אנטיסמיות שמתחילה להתפתח בתוך המפלגה הרפובליקנית. אלה לא חדשות טובות בשבילנו.

בכל תחום מקצועי אחר, רצף כזה של כישלונות היה מחייב בדיקה יסודית. בעולם הרפואה, סדרה של תוצאות בלתי רצויות הייתה מובילה להפסקת השימוש בתרופה ולחקירה מיידית. בעולם התעופה או ההנדסה, תקלה חוזרת הייתה מעוררת בחינה מחדש של ההנחות המקצועיות שעליהן נשענת המערכת. רק בתחום המלחמה נדמה שגם ארבעה מקרים רצופים של אי־מימוש המטרה אינם מספיקים כדי לעורר דיון יסודי בשאלה האם משהו עמוק בתפיסה השתבש.

דווקא המערכה מול איראן מאפשרת לבחון את הסוגייה באופן נקי יחסית משיקולים פוליטיים או אישיים. מבחינה מבצעית, ישראל וארצות הברית הפגינו יכולות מרשימות ביותר. חיל האוויר, המודיעין ומערכי ההגנה סיפקו ביצועים ברמה גבוהה. לכן קשה לייחס את התוצאה לכשל טכני או מקצועי בדרג המבצעי. אם קיים כשל, הוא מצוי ברובד עמוק יותר: באופן שבו הדרגים המדיניים והצבאיים במערב מבינים כיום את מהותה ותכליתה של מלחמה.

מלחמה אינה אמצעי ענישה. היא גם אינה כלי לנקמה או להבעת נחישות. תפקידה הקלאסי הוא לאכוף באמצעות כוח אינטרסים שהדיפלומטיה לא הצליחה להשיג. הרס תשתיות, חיסול מפקדים ופגיעה ביכולות האויב הם אמצעים בלבד. השאלה הקובעת היא האם בסיום הלחימה נוצר מצב מדיני וביטחוני טוב יותר, כזה שמגביל את חופש הפעולה של היריב ומקדם את האינטרסים שבשמם הופעל הכוח מלכתחילה.

מבחן זה אינו מתמקד בגודל הנזק שנגרם לאויב אלא בתוצאה שנכפתה עליו. אויב יכול לספוג מכה קשה ועדיין לשמר את יכולתו לאתגר את האינטרסים שלנו בעתיד. במקרה כזה, גם הישגים טקטיים מרשימים אינם מצטברים לניצחון אסטרטגי.

לאורך ההיסטוריה התנהלו מלחמות באחת משתי דרכים בסיסיות: הכרעה או התשה. במלחמת הכרעה מבקשים לשלול במהירות את יכולתו של האויב להפעיל כוח אפקטיבי באמצעות פגיעה מכרעת במערכת הצבאית או הכלכלית שלו. במלחמת התשה שוחקים את יכולותיו בהדרגה לאורך זמן עד שאינו מסוגל להמשיך במאבק. השיטות שונות, אך המטרה זהה: כפיית רצון פוליטי על היריב.

אלא שנראה כי בעשורים האחרונים התפתחה במערב תפיסה שלישית. לא הכרעה ולא התשה, אלא מלחמת הרתעה. מלחמה שנועדה להכאיב, לפגוע, לשבש ולהרתיע, אך לא בהכרח לשלול מהאויב את יכולתו להמשיך ולהתנגד. במלחמה כזו הדגש עובר מהפעלת כוח כדי לכפות תוצאה, להפעלת כוח כדי להשפיע על רצונו של היריב.

זוהי תפיסה המייצרת לעיתים הישגים מרשימים ברמה המבצעית, אך מתקשה לתרגם אותם לתוצאות מדיניות יציבות. היא מאפשרת ליצור נזק רב, אך לא בהכרח לשנות את המציאות האסטרטגית. במובן זה, חלק מן המלחמות שניהלה ישראל מאז 2006 דומות יותר למבצעי ענישה רחבי היקף מאשר למלחמות במובנן הקלאסי.

אפשר להתווכח על האבחנה הזו, אך קשה להתווכח עם הצורך בבחינה מחודשת של תפיסת המלחמה. לקחי ועדת וינוגרד והדיונים שהתנהלו לאחר מלחמת לבנון השנייה כבר הצביעו לפני כמעט שני עשורים על פערים בין ההישגים הצבאיים לבין השגת המטרות המדיניות. השאלה המרכזית כיום אינה מדוע הלקחים הללו לא יושמו במלואם, אלא האם אנו עדיין מבינים נכונה את הקשר שבין כוח צבאי לבין השגת יעדים מדיניים.

לכן ראוי שהנהגת ישראל תקיים דיון מקצועי ומעמיק בסוגיה זו. לא עוד תחקיר נקודתי על מבצע כזה או אחר, אלא בחינה רחבה של תפיסת המלחמה עצמה. דיון כזה צריך לכלול היסטוריונים צבאיים, חוקרי אסטרטגיה ואנשי מקצוע מתחום אמנות המלחמה, ולשאול מחדש שאלה בסיסית: האם הכלים הדוקטרינריים שעליהם נשענות ישראל ובעלות בריתה עדיין מסוגלים לממש את הייעוד שלשמו נועדה מלחמה מלכתחילה.

הדיון הזה אינו נוגע רק לישראל. אם אכן חלה בעולם המערבי סטייה מתמשכת מן העקרונות שאפשרו במשך דורות להפוך הישגים צבאיים להישגים מדיניים, מדובר באתגר רחב בהרבה. דווקא משום שישראל ניצבת שוב ושוב בחזית ההתמודדות עם תוצאותיו, ייתכן שיש לה גם תפקיד מרכזי בהובלת הדיון על תיקונו.

בסופו של דבר, השאלה פשוטה: האם מלחמה נועדה לכפות מציאות חדשה, או רק לסמן נחישות ולהעביר מסר? אם התשובה השנייה היא שהפכה לדומיננטית, אין פלא שהמלחמות מסתיימות שוב ושוב ללא הכרעה. ומלחמה שאינה מכריעה, ואינה מתישה עד לכניעה, עלולה להפוך לדבר אחר לגמרי – מופע של כוח במקום מימוש של כוח. סימולקרה של מלחמה. מלחמה בכאילו.

התפרסם במקור ראשון, בתאריך 15 ביוני 2026.

*הדעות המובעות בפרסומי מכון משגב הן על דעת המחברים בלבד.